

AKADÉMIAI

ALBUM II.

AKADÉMIAI ALBUM II.
AZ MTA FŐTITKÁRAI

AZ MTA
FŐTITKÁRAI

AKADÉMIAI ALBUM II.

BUDAPEST, 2008

Készült az MTA Kutatásszervezési Intézetében

*Összeállította: Palló Gábor
Haraszthy Ágnes és Kozák Péter közreműködésével.*

Lektorálta: Kónya Sándor

*Képanyagot összegyűjtötte: Cs. Lengyel Beatrix
Technikai szerkesztő: Macsi Gyuláné*

Szerkesztette: Tolnai Márton

©MTA KSZI
ISBN 978-963-508-554-5
Budapest, 2008. április

ELŐSZÓ

A Magyar Tudományos Akadémia az *Akadémiai Album* kiadványsorozat indításával történelmi hagyományait követi. Az első Akadémiai Albumot elődeink az MTA Palotájának 1865. évi ünnepélyes megnyitására készítették el, emléket állítva az akkori akadémiai tagságnak.

Az új sorozat első kötetében Akadémiánk eddigi tizennyolc elnöke pályájának rövid leírását és arcképét mutattuk be.

Ez a második kötet az Akadémia főtitkárainak fényképét és tevékenységét tartalmazza. A soron következő harmadik kötetben az Akadémia valamennyi választott vezetőjének, a negyedikben az Akadémia aranyermeseinek adatait adjuk közre. Mindegyik album gazdag képanyagot tartalmaz majd.

A Magyar Tudós Társaság 1831-ben elfogadott alaprajza szerint „A rendes tagok közül az igazgató, tiszteletbeli és rendes tagok általi voksok többségével választatik a Titoknok illendő fizetés mellett, kinek hivatalos kötelességei: A jegyzőkönyvet és a tudós Társaság egyéb iratait legnagyobb gonddal öszveírni, s a levéltárba helyezni; nem különben a melléje kirendelt Segédjegyzőre és leírókra felvigyázni. Mind az igazgató, mind a tudós Társaság ...gyűléseiben előterjesztő hivatalt viselni. A tagokkal, valamint más tudós férfiakkal levelezni,... s mind ezeket, mind egyéb a Társasághoz béküldött munkákat az Elölülőnek bemutatni és a jegyzőkönyvbe iktatni...”

Az MTA főtitkárát az Akadémiai törvény és alapszabály szerint napjainkban a közgyűlés választja a hazai akadémikusok köréből. Főbb feladatai – az elnök irányítása mellett – az Akadémiát megillető tulajdonosi jogok gyakorlása, az Akadémia képvisellete, az akadémiai

költségvetés felügyelete, az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának vezetése, a Titkárság működtetése.

Akadémiánknak 1830-tól összesen 22 főtitkára volt. A főtitkárok titulusa 1830-tól 1869-ig titoknok, főtitkárnak e tisztség betöltőit 1869-től nevezték. A főtitkári tisztségben a megválasztott tudósok átlagosan 8-8 évet töltöttek. Leghosszabb ideig, 26 évig a harminc éves korában megválasztott Toldy Ferenc főtitkárkodott, őt követi 16 évvel Szily Kálmán, majd 15-15 évvel Henrich Gusztáv és Balogh Jenő. Arany János és Voinovits Géza 14-14 évig voltak az Akadémia főtitkárai. A második világháború után a leghosszabb ideig, 10 évig Erdey-Grúz Tibor tevékenykedett, őt 9 évvel Láng István és 8 évvel Erdei Ferenc követi.

Az Akadémia főtitkárai meghatározó szerepet játszottak az Akadémia működtetésében és fejlesztésében. Elismert tudósi munkájuk mellett tudománypolitikai és kutatásszervezői rátermettségükkel, a tudomány és a köztestület iránti alázatukkal, őrzői és gazdagítói a Magyar Tudományos Akadémia intézményrendszerének, hagyományainak.

Meskó Attila

AZ MTA FŐTITKÁRAI

Döbrentei Gábor	1831. február 20–1835. szeptember 12.
Toldy Ferenc	1835. szeptember 12–1861. december 21.
Szalay László	1861. december 21–1864. július 17.
Arany János	1865. január 26–1879. május 22.
Fraknói Vilmos	1879. május 22–1889. október 14.
Szily Kálmán	1889. október 14–1905. március 7.
Heinrich Gusztáv	1905. március 27–1920. december 20.
Balogh Jenő	1920. december 20–1935. november 7.
Voinovich Géza	1935. november 7–1949. október 31.
Alexits György	1949. november 29–1950. december 2.
Erdey-Grúz Tibor	1950. december 2–1953. május 30.
Osztrovszki György	1953. május 30–1955. május 28.
Bognár Rezső	1955. május 28–1956. május 30.
Erdey-Grúz Tibor	1956. május 30–1957. december 20.
Erdei Ferenc	1957. december 20–1964. április 24.
Erdey-Grúz Tibor	1964. április 24–1970. február 5.
Erdei Ferenc	1970. február 5–1971. május 11.
Köpeczi Béla	1971. július 20–1972. május 12. (megbízott)
Köpeczi Béla	1972. május 12–1975. május 9.
Márta Ferenc	1975. május 10–1980. május 9.
Pál Lénárd	1980. június 17–1984. június 27.
Láng István	1984. július 6–1985. május 10. (megbízott)
Láng István	1985. május 10–1993. május 13.
Keveczky László	1993. május 13–1999. május 3.
Kroó Norbert	1999. május 4–2005. május 2.
Meskó Attila	2005. május 3–tól

Döbrentei Gábor

(Nagyszőlős, 1785. december 1–Buda, 1851. március 28.)

író, szerkesztő

Az MTA titoknoka: 1831. február 20–1835. szeptember 12.

Döbrentei Gábor

Tanulmányok: A pápai református kollégiumban, a soproni evangélikus líceumban (1800–1806), a bécsi, a wittembergi, a lipcsei tudományegyetemen (1806–1809) folytatott tanulmányokat, a marosvásárhelyi kollégiumban jogot tanult (1817–1820), ügyvédi vizsgát tett (1820).

Pályafutás: Gróf Gyulay Lajos nevelője (1806–1813), Oláhandrásfalván (Erdély) az erdélyi szellemi élet egyik szervezője. Kolozsvárott telepedett le (1813), majd Marosnémetiben (1819–1820), Pesten (1820–1823), Bécsben élt (1823–1824), utána Budára költözött, kutatói, szervezői, szerkesztői és irodalmi tevékenységet folytatott.

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (rendes: 1830), az MTA Filozófiai Osztály első rendes tagja (1830), az MTA első titoknoka (1831. február 20–1835. szeptember 12.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Hunyad vármegye táblabírója Marosvásárhelyen (1818–1819), ahol kidolgozta a felállítandó akadémia, az Erdélyi Magyar Tudós Társaság tervezetét (1819). A Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) alapszabályait kidolgozó országos küldöttség tagja (1828–1830), tartományi másodalbiztos (1824–1835), később első albiztos (1835–1841), kerületi főhadbiztos (1841–1848), királyi tanácsos (1844–től).

Szakterület, tudományos eredmények: A magyar ifjúsági irodalom egyik megeremtője. Nyelvtudománnyal, nyelvemlékek összegyűjtésével és kiadásával foglalkozott, a magyar nyelvújító mozgalom egyik vezetője volt. Felfedezett egy 1508-ban keletkezett 262 levél terjedelmű, premontrai eredetű, magyar nyelvű liturgikus kéziratot (*Döbrentei-kódex*). A budai hegyvidék német nevei helyett magyar neveket javasolt (például Csillebérc és Pasarét). A magyar nyelvű színjátszást szorgalmazta; lefordította Molière és Shakespeare több színművét. Verseket, tankölteményeket írt, az első magyar ifjúsági irodalmi művek szerzője.

Szerkesztői tevékenység: Az *Erdélyi Múzeum* alapító szerkesztője (1814–1818). A *Magyar Tudós Társaság Évkönyvei* szerkesztője (1833–1835), a *Közhasznú Esmeretek Tára* első magyar nagylexikon szerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Nemzeti Kaszinó és a Lóversenytársaság jegyzője (1825–1828), a Budai Színtársulat igazgatója (1833–1834).

Toldy Ferenc

Buda, 1805. augusztus 10–Budapest, 1875. december 10.

irodalomtörténész, orvos

Az MTA titoknoka: 1835. szeptember 12–1861. december 21.

Toldy Ferenc

Tanulmányok: A pesti tudományegyetem bölcsészeti (1819–1822), majd orvosi tanfolyamán tanult (1822–1827). Szemészmesteri képesítést (1828), majd orvostudori oklevelet szerzett (1829), később a jénai egyetemen bölcsészdoktori oklevelet kapott (1842). Hosszabb tanulmányutat tett Nyugat-Európában. A berlini egyetemen Hegel előadásait is hallgatta (1829–1830), az esztétika és irodalomtörténet tárgykörében magántanári képesítést szerzett (1850).

Pályafutás: Pesten orvosi gyakorlatot folytatott (1830-tól). A pesti, illetve a budapesti tudományegyetemen a diétetika rendkívüli tanára (1833–1846), az esztétika és az irodalomtörténet magántanára (1850–1861), a magyar nyelv és irodalom nyilvános tanára (1861–1875), az Egyetemi Könyvtár igazgatója (1846–1875), a Bölcsészettudományi Kar dékánja (1863–1865), az egyetem rektora (1871–1872).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (rendes tag: 1830; igazgatósági tag: 1871.) Az MTA titoknokja 1835. szeptember 12–1861. december 21.). Az újonnan megalakult MTA-n indítványozta tudományos előadások tartását, és indítványozta az MTA hivatalos értesítőinek megindítását. Kezdeményezésére az MTA 1841-től osztályokban is működött és ülésezett.

Politikai, közigazgatási tevékenység: 1839-ben átvette az Akadémia részére Rohoncon a gróf Batthyány Gusztáv-, Kisbéren a gróf Batthyány Kázmér-, Lukán a Sándor István-féle könyvtárakat, illetve 1840-ben a gróf Teleki család könyvtárát. Így kialakult az *Akadémiai Könyvtár*, melyet ő rendezett és lajstromozott. A forradalom és a szabadságharc idején elsősorban az MTA-t és az Egyetemi Könyvtárat igyekezett megóvni a különböző pusztításoktól. Királyi tanácsos (1862-től).

Szakterület, tudományos eredmények: A tudományos igényű magyar irodalomtörténet-írás megeremítője. Megindította a magyarországi régészeti feltárásokat, 1847-ben indítványozta a magyarországi műemlékek megismertetését. Szövegkiadásai megalapozták a magyarországi textológiai kutatásokat. Megjelentette Kisfaludy Károly összes műveit, Dayka Gábor, Faludi Ferenc, Bajza József verseit, Kazinczy Ferenc, Batsányi János, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály és Kölcsény Ferenc munkáit. A kötetek bevezetői olykor monográfia-igényűek. Az 1850-es évektől elsősorban irodalomtörténeti összefoglaló munkákkal foglalkozott, kijelölte a magyar irodalomtörténet főbb korszakhatárait. Részt vett a *nyelvújítás* mozgalmában, együttműködött Kazinczy Ferencel. Bugát Pállal együtt vezető szerepet játszott a magyar orvosi szaknyelv kialakításában.

Szerkesztői tevékenység: A *Magyar Orvosi Tár* (Bugát Pállal, 1831–1832), a *Tudománytár* (1834–1835), a *Figyelmező* (1837–1840), az *Atheneum* (Bajza Józseffel, Vörösmarty Mihállyal, 1837–1843), a *Szépirodalmi Szemle* (Erdélyi Jánossal, 1847), az *Uj Magyar Museum* (Pauler Tivadarral, 1850–1860) és az *Akadémiai Értesítő* (1840–1859) szerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Kisfaludy Társaság alapító tagja (1836-tól), igazgatója (1841–1860), másodelnöke (1860–1873), elnöke (1873–1875). A budapesti Királyi Orvosegyesület alapító tagja (1837-től).

Díjak, kitüntetések: A törvényhozás 4000 forint évi díjat rendelt el számára "nemzeti ajándécul" (1871), MTA Nagyjutalma (1854, 1866).

Szalay László

(Buda, 1813. április 18–Salzburg, Ausztria, 1864. július 17.)

történész, jogász, politikus

Az MTA titoknoka: 1861. december 21–1864. július 17.

Szalay László

Tanulmányok: A pesti tudományegyetemen bölcsészeti és jogi tudományokat végzett (1826–1833), ügyvédi oklevelet szerzett (1833). Hosszabb nyugat-európai tanulmányútján a modern polgári jogi intézményeket vizsgálta (1836–1839).

Pályafutás: Jobbára a politika és a közigazgatás területén tevékenykedett. Kölcsey Ferenc joggyakornoka (1831–1832). Később a büntetőjogi országos választmány jegyzője, részt vett a korszerű eljárásjogi tervezetek (pl. esküdtszék, kétoldalú meghallgatás, nyilvánosság stb.) kidolgozásában (1840–1843). A *Függetlenségi Nyilatkozat* elfogadása után emigrációba vonult; Zürichben telepedett le (1849. április). Emigrációja idején, illetve hazatérése (1855) után elsősorban jogi és történettudományi munkásságot fejtett ki.

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1836; rendes tag: 1838). Az MTA titoknoka (1861. december 21–1864. július 17.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az 1840-es években báró Eötvös Józseffel a reformellenzék *centralista* csoportjának vezetője, Korpona város országgyűlési követe (1843–1844). A forradalom és szabadságharc idején az Igazságügyi Minisztérium Kodifikációs Osztályának vezetője (1848. május–1849); közben a frankfurti birodalmi gyűlésen (1848. május), majd Londonban, Párizsban és Brüsszelben a magyar kormány képviselője (1848 ősze–1849. április). A Felirati Párt programjával Pest város országgyűlési képviselője (1861).

Szakterület, tudományos eredmények: A történetfilozófia, a jog- és az államtudomány, illetve a kodifikációs eljárások szakértője. Vezető szerepet játszott az 1848. évi polgári törvényhozás kialakításában, elméleti alapjainak megteremtésében. Történeti és jogi írásai közül kiemelhetők Erdély és a porta viszonya, II. Rákóczi Ferenc emigrációs évei, a magyarok és szerbek kapcsolata, Fiume helyzete. Legfontosabb történeti munkáit emigrációjában írta. Forráskiadói tevékenysége is jelentős, megjelentette – többek között – Verancsics Antal összes munkáit, gróf Bethlen Miklós, báró Kemény János és gróf Károlyi Sándor írásait, önéletrajzait.

Szerkesztői tevékenység: Az első magyar időszaki jogi kiadvány, a *Themis* szerkesztője (1837–1839). A *Budapesti Szemle* alapító szerkesztője (báró Eötvös Józseffel, Lukács Móriccral, 1840–1841), Kossuth Lajos utódjaként a *Pesti Hírlap* szerkesztője (1844–1845).

Tisztségek, tagságok: A Kisfaludy Társaság rendes tagja (1837-től).

Díjak, kitüntetések: MTA Nagyjutalma (1847, 1855, 1861).

Arany János

(Nagyszalonta, Bihar vm., 1817. március 2–Budapest, 1882. október 22.)
költő, műfordító

Az MTA titoknoka, főtitkára: 1865. január 26–1879. május 22.

Arany János

Tanulmányok: A debreceni református kollégiumban tanult (1833–1834, 1835–1836), később autodidaktaként képezte magát.

Pályafutás: A nagyszalontai gimnázium segédtanítója (1836–1839), a nagyszalontai gimnázium rektora (1842–1848). Geszten Tisza Domokos nevelője (1851), majd a nagykőrösi református gimnáziumban (1853-tól főgimnázium) a magyar és latin nyelv rendes tanára (1851–1860). Pestre költözése után (1860), az irodalmi élet szervezőjeként elsősorban az irányzatok közötti egyensúly megteremtésére törekedett: védte a népiesség programját, de harcolt a Petőfi-epigonok ellen. A Kisfaludy Társaság igazgatójaként szervezte a társaság felolvasói üléseit, gondozta kiadványait.

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1858; rendes tag: 1858; tiszteleti tag: 1879). Ugyanazon a napon választották meg az MTA levelező és rendes tagjává. Az MTA titkoka, főtítkára (1865. január 26–1879. május 22.), tiszteleti főtítkára (1879. május 22–1882. október 22.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Nagyszalonta község segédjegyzője (1839–1840), majd aljegyzője (1840–1848). Aradon önkéntes nemzetőr (1848. november), később a Belügyminisztérium fogalmazója (Debrecenben és Pesten, 1849). Az orosz csapatok bevonulása után bujkálni kényszerült: pénzét, állását, jegyzői lakását is elvesztette.

Szakterület, tudományos eredmények: Aranyt íróként, művészként, a művészet szakértőjeként választották meg akadémiai tagnak és főtítkárnak is. Az irodalmon kívül festészettel, szobrászattal, zeneszerzéssel foglalkozott és színészettel is kísérletezett. A Bihar vármegyei tisztújítás erőszakos cselekményei hatására írta meg első jelentősebb művét *Az elveszett alkotmány* című vígeposzt (1845). A Kisfaludy Társaság pályázatára küldte be *Toldi* című elbeszélő költeményét (1846), melyet később trilógiává bővített (*Toldi estéje* 1854, *Toldi szerelme* 1879). Balladái, elégiái, epikai és lírai költeményei révén vált a magyar irodalom klasszikusává. Kísérletet tett a magyar nemzeti műeposz megírására (ennek részeként készült el 1863-ban a *Buda halála*). Foglalkozott esztétikai és irodalomelméleti kérdésekkel is (*A magyar nemzeti versidomról*, 1854; *Naív eposzunk*, 1858; *Zrínyi és Tasso*, 1859). Madách Imre "felfedezője" volt, *Az ember tragédiáját* (1860) nyelvileg ő javította át és kiadását is megszervezte. Zenei munkássága keretében dalokat komponált saját, valamint Amadé László, Bajza József, Kölcsey Ferenc és Petőfi Sándor verseire. Népdalgyűjteménye dokumentálja kora népdalkincsét. Műfordítói munkásságában főleg Shakespeare-fordításai meghatározóak. Kezdeményezte a teljes Molière-fordítást és életének utolsó korszakában elkészült a teljes Arisztophanész-fordítással is (1870–1874).

Szerkesztői tevékenység: A forradalom és szabadságharc idején a *Nép Barátja* című néplap (Vas Gerebennel, 1848. június–december), majd a *Szépirodalmi Figyelő* (1860. november–1862. október), a *Koszorú* című folyóirat (1863. január–1865. június) és az *Akadémiai Értesítő* (1870–1877) szerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Kisfaludy Társaság rendes tagja (1848-tól), igazgatója (1860–1865).

Díjak, kitüntetések: Kisfaludy Társaság emelt pályadíja, MTA Nagyjutalma (egyedül: 1860, 1879; Hunfalvi Pállal megosztva: 1872; posztumusz, 1893), Szt. István-rend keresztje (az ezzel járó bárói címet viszont elutasította, 1867).

Fraknói Vilmos

(Ürmény, Nyitra vm., 1843. február 27–Budapest, 1924. november 20.)

történész, római katolikus főpap

Az MTA főtitkára: 1879. május 22–1889. október 14.

Fraknói Vilmos

Tanulmányok: A pesti központi papnevelő intézetben teológiát végzett (1862), pappá szentelték (1865); a pesti tudományegyetemen történelem-latin szakos tanári és bölcsészdoktori oklevelet szerzett (1864).

Pályafutás: Az esztergomi papnevelő intézet rendes tanára (1865–1873), majd Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának őrje (1875–1879). Nagyváradi kanonok (1878-tól), szekszárdi címzetes apát (1879-től), arbei választott püspök (1889-től), krasznai főesperes (1898-tól), szentjobbi javadalmas apát (1900-tól). A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője (1897–1915).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1870; rendes tag: 1873; igazgatósági tag: 1892; tiszteleti tag: 1917). Az MTA II. Bölcséleti, Társadalmi és Történeti Tudományok Osztályának titkára (1873. május 21–1879. május 22.). Az MTA főtítkára (1879. május 22–1889. október 14.), másodelnöke (1889. május 3–1892. május 5.),

Politikai, közigazgatási tevékenység: Politikai, közigazgatási munkát a római katolikus egyházon belül végzett. A szellemi élet fellendítésére intézményeket alapított. Rómában saját költségén történeti intézetet hozott létre a magyar történelmi források feltárására, továbbá egy önálló művészházat, ahol műtermet, ösztöndíjat és jelentékeny megbízásokat biztosított a művészek számára. Közreműködött a bécsi magyar műkincsek hazahozatalára felállított bizottság munkájában. Kétfélmillió koronás alapítványt létesített a Szt. István Akadémia javára, amelyet végrendeletében általános örökösévé tett (1921).

Szakterület, tudományos eredmények: Katolikus szemléletű történeti munkáiban a magyar történelem szinte valamennyi korszakával foglalkozott. Főleg a középkori, a 15. és 17. századi történelem egyháztörténeti és diplomáciatörténeti témáit dolgozta fel. Alapvető jelentőségűek a Hunyadi- és a Jagelló-korra vonatkozó kutatásai, melyeket könyvben foglalt össze: *A Hunyadiak és Jagellók kora. (A magyar nemzet története. IV. Bp., 1896.)*

Szerkesztői tevékenység: Az *Értekezések a társadalomtudományok köréből* (1868–1872), az *Értekezések a történeti tudományok köréből* című sorozatok (1872–1878) és az *Akadémiai Értesítő* (1879–1889) szerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Kisfaludy Társaság rendes tagja (1903). A Szt. István Akadémia (1916), a Magyar Történeti Társulat tiszteleti tagja (1917). A krakkói Lengyel Tudományos Akadémia rendes (1888), a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia külső tagja.

Díjak, kitüntetések: MTA Nagyjutalma (Salamon Ferencsel megosztva, 1887).

Szily Kálmán

(Izsák, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1838. június 29–Budapest, 1924. július 24.)
nyelvész, mérnök

Az MTA főtitkára: 1889. október 14–1905. március 27.

Szily Kálmán

Tanulmányok: A budai József Ipartanodában (1855–1857), utána a bécsi műszaki egyetemen tanult (1857–1860), ahol mérnöki oklevelet szerzett (1860). Később a zürichi műszaki egyetemen (1863–1864), a berlini és a heidelbergi tudományegyetemen folytatott tanulmányokat (1864–1865).

Pályafutás: A budai, illetve a budapesti József Műegyetem Általános és Technikai Fizikai Tanszékének tanársegéde (1860–1862), ideiglenes tanára (1862–1869), majd a kísérleti természettan (1869–1870), a matematikai természettan és analitikai mechanika nyilvános rendes tanára (1870–1889). Közben az Egyetemes és Vegyészmérnöki Osztály dékánja (1871–1873), majd az egyetem rektora (1879–1884). Rektorsága idején épült fel a mai BME központi épülete, s vezetésével hajtották végre az intézmény korszerű átszervezését.

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1865; rendes tag: 1873; igazgatósági tag: 1883; tiszteleti tag: 1920). Az MTA főtitkára (1889. október 14–1905. március 27.), később az MTA főkönyvtárnoka (1905–1924).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Főrendiház örökös tagja (1915–től). Jelentős tudománypolitikai, tudományszervezői tevékenységet végzett. Munkája eredményeként a Magyar Természettudományi Társulat az ország legnagyobb és legjelentősebb szaktársulatává fejlődött. Megalapította a társulat könyvkiadó vállalatát is. Megszervezte az MTA Széchenyi-múzeumát és elkészítette katalógusát (Viszota Gyulával, 1905).

Szakterület, tudományos eredmények: Kezdetben fizikával, elsősorban a mechanika és a hőtan egyes problémáival foglalkozott, a termodinamikát mechanikai elvekre akarta visszavezetni. Később a magyar természettudományi kutatások történetét tanulmányozta, és érdeklődni kezdett a természettudományi szaknyelv története iránt. Ez a kutatás vezette el a magyar nyelvtudomány módszeres vizsgálatához. Nyelvészként új eredményeket ért el a szótörténeti kutatások terén; összeállította *A magyar nyelvújítás szótárát* (I–II. Bp., 1902–1908). Nyelvművelői tevékenységet is folytatott. Tiszteletére *Szily Kálmán-jutalmat* (1947), illetve *Szily Kálmán-émlékermet* alapítottak (1991-ben).

Szerkesztői tevékenység: A *Természettudományi Közlöny* (1869–1898), az *Akadémiai Értesítő* (1890–1905) és a *Magyar Nyelv* alapító szerkesztője (1905–1921).

Tisztségek, tagságok: A Magyar Természettudományi Társulat első titkára (1868–1870, 1872–1879), alelnöke (1870–1872), elnöke (1880–1899). A budapesti tudományegyetem (1881) és a József Műegyetem tiszteletbeli doktora (1917). Az általa megalapított Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke (1904–1922), tiszteletbeli elnöke (1922–1924).

Díjak, kitüntetések: MTA Nagyjutalma (1913).

Heinrich Gusztáv

(Pest, 1845 március 17–Budapest, 1922. november 7.)

irodalomtörténész, nyelvész, germanista

Az MTA főtitkára: 1905. március 27–1920. december 20.

Heinrich Gusztáv

Tanulmányok: A lipcsei (1863–1864), a bécsi (1865–1866) és a pesti tudományegyetemen tanult (1866–1867). A pesti tudományegyetemen kapott bölcsészdoktori oklevelet (1867), majd történelem-földrajz-német szakos tanári oklevelet (1871). A német irodalom tárgykörében magántanári képesítést szerzett (1871).

Pályafutás: Pesten gimnáziumi tanár (1867–1875), a középiskolai tanárképző intézet ügyvezető igazgatója (1896–1899), kinevezett igazgatója (1899–1906). A pesti, illetve a budapesti tudományegyetemen a német irodalom magántanára (1871–1875), majd nyilvános rendkívüli (1875–1878), végül nyilvános rendes tanára (1878–1905). Közben a Bölcsészettudományi Kar dékánja (1887–1890), majd az egyetem rektora (1903–1904).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1880; rendes tag: 1892. május 5.). Az MTA I. Nyelv- és Széptudományi Osztályának elnöke (1901–1905), az MTA főtítkára (1905. március 27–1920. december 20.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Főrendiház örökös tagja (1910-től), az Országos Közoktatási Tanács ügyvezető alelnöke (1891–1894).

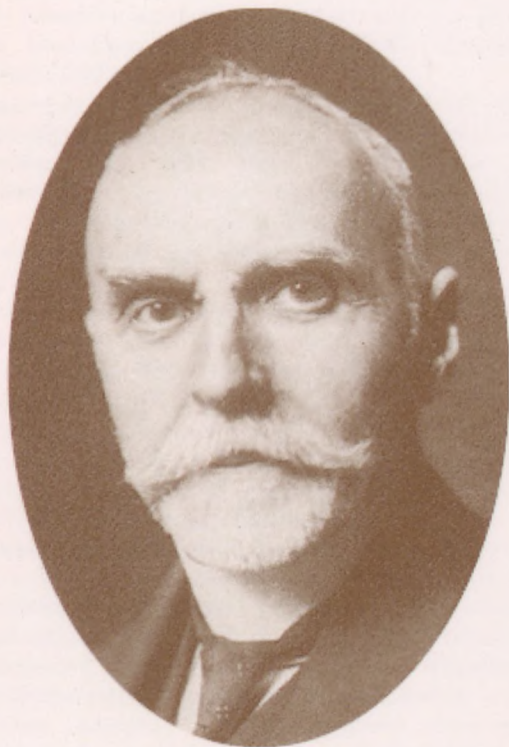
Szakterület, tudományos eredmények: A magyarországi tudományos germanisztika megteremtője és az összehasonlító irodalomtörténeti kutatások kezdeményezője. Főleg a magyar-német irodalmi kapcsolatokat kutatta, a pozitivistá irodalomtörténet-írás művelője. Meghonosította Magyarországon a modern német irodalomtudomány módszereit alkalmazó filológiai kutatást. Számos középiskolai német tankönyvet és irodalmi szöveggyűjteményt írt és szerkesztett. Mintaszerű szövegkiadásokat készített Kazinczy Ferenc, Dugonics András és Gotthold Ephraim Lessing műveiből.

Szerkesztői tevékenység: Az 1904–1912 között megjelent négy kötetes *Egyetemes Irodalomtörténet*, a *Tanügyi Füzetek* (Császár Károlyal, 1868–1869), a *Magyar Tanügy* (Kármán Mórral, 1872–1876), az *Egyetemes Philologiai Közlöny* (Ponori Thewrewk Emillel, 1877–1891), az *Ungarische Revue* (Hunfalvy Pállal, 1883–1891), az *Akadémiai Értesítő* (1905–1920), az *Ungarische Rundschau* (1912-től), a *Régi Magyar Könyvtár* (1897-től) és az *Olcsó Könyvtár* című könyvsorozat (1909-től) szerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Kisfaludy Társaság rendes tagja (1882-től), a Magyar Paedagogiai Társaság elnöke (1892–1904), tiszteletbeli elnöke (1904-től). A budapesti Philologiai Társaság elnöke (1902-től).

Balogh Jenő

(Devecser, Veszprém vm., 1864. május 14–Budapest, 1953. február 15.)
politikus, jogász

Az MTA főtitkára: 1920. december 20–1935. november 7.

Balogh Jenő

Tanulmányok: A győri jogakadémián valamint a budapesti és a berlini egyetemen tanult. A budapesti tudományegyetemen szerzett jogi és államtudományi doktori oklevelet (1885). A büntetőjog és a büntetőeljárás tárgykörben szerezte meg magántanári képesítését (1888).

Pályafutás: Budapesten ítélőtáblai segédfogalmazó (1887–1891), az Igazságügyi Minisztérium törvényelőkészítő osztályának miniszteri titkára és osztálytanácsosa (1891–1897), ítélőtáblai bíró (1897–1900). A budapesti tudományegyetemen magántanár (1888–1900), az anyagi és alaki büntetőjog nyilvános rendes tanára (1900–1910), közben a Jog- és Államtudományi Kar dékánja (1903–1904). A dunántúli református egyházkerület főgondnoka (1921–1953), az egyetemes református konvent világi elnöke (1921–1953).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1901; rendes tag: 1912; igazgatósági tag: 1936–1945; tiszteleti tag: 1937; tanácskozó tag: 1949; tiszteleti tagsága visszaállítva: 1989). Az MTA főtitkára (1920. december 20–1935. november 7.), másodelnöke (1940. április 26–1943. május 14.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára (1910–1913); a Nemzeti Munkapárt országgyűlési képviselője (Marosújvár, 1910–1918), Lukács László, majd Tisza István kormányának igazságügyi minisztere (1913–1917), a Felsőház tagja (1921–1944).

Szakterület, tudományos eredmények: Legfőbb szakterülete a magyar büntetőjog. Nevéhez fűződik az I. világháború idejére eső, illetve az azt közvetlenül megelőző törvények jelentős részének előkészítése, például a sajtótörvény, a törvényhatósági választásról, a fiatalkorúak bíróságáról, a királyság védelméről, az esküdtszékek hatáskörének korlátozásáról szóló törvény, továbbá a fiatalkorúak büntetőjoga, a büntetés feltételek felfüggesztése, a képviselőházi bíraskodás, a börtönügyi igazgatási reformok, és a próbára bocsátás. Ő kezdeményezett olyan törvényeket, mint az esküdtszékek hatáskörének korlátozása, az országgyűlési választási törvény, törvényhatósági választási törvény, háborús felhatalmazási törvények kiegészítése. Publikációs tevékenysége szakmája alapelveinek és gyakorlatának megismertetésére irányult olyan művekben, mint például *A delictum collectivum és a szokásszerű és üzletszerű bűncselekmények tana.* (Bp., 1886), *Börtönügyi viszonyaink reformjához.* (Bp., 1888), *A bűnvádi perrendtartás magyarázata.* I–IV. Edvi Illés Károllyal, Vargha Ferencsel (Bp., 1897–1900) vagy a *Magyar bűnvádi eljárási jog* (Bp., 1901).

Szerkesztői tevékenység: A *Jogi értekezések* (I–XI., 1902–1904), a *Büntetőjogi döntvénytár* (1908–tól), az *Akadémiai Értesítő* (1920–1935) és az *MTA Emlékbeszédek* szerkesztője (1920–1935).

Tisztségek, tagságok: A Magyar Paedagogiai Társaság (1922–tól), a Budapesti Philológiai Társaság (1936–tól), a Magyar Jogászegylet, a Magyar Néprajzi Társaság és a Magyar Nyelvtudományi Társaság tiszteleti tagja. A debreceni Tisza István (1930) és a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem tiszteletbeli doktora (1940).

Voinovich Géza

(Debrecen, 1877. március 14–Budapest, 1952. szeptember 20.)

irodalomtörténész, szerkesztő, esztéta

Az MTA főtitkára: 1935. november 7–1949. november 29.

Voinovich Géza

Tanulmányok: A budapesti tudományegyetemen és a párizsi Sorbonne-on tanult. Bölcsészdoktori oklevelet szerzett a budapesti tudományegyetemen (1900). Magyar irodalomtörténet tárgykörben magántanári képesítést kapott a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen (1904).

Pályafutás: Főként újságok szerkesztőségeiben, színházaknál dolgozott. A *Nagy Képes Világtörténet* segédszerkesztője, az *Új Magyar Szemle*, *A Hét* és a *Vasárnapi Újság* című lapok munkatársa (1900–1904). Később a *Budapesti Szemle* szerkesztője és színikritikusa (1910–1944). A budapesti Nemzeti Színház kormánybiztos-igazgatója (1933–1935).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1910.; rendes tag: 1923; tiszteleti tag: 1938; ismét rendes tag: 1949). Az MTA főtitkára (1935. november 7–1949. november 29.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Felsőház tagja (1936–1944).

Szakterület, tudományos eredmények: Irodalomtörténészként a klasszikus reneszánsz angol irodalommal, továbbá magyar irodalomtörténettel, főként Arany János, Arany László és Madách Imre munkásságával foglalkozott. Családi kapcsolatai révén (feleségül vette Arany László özvegyét, Szalay Gizellát) tulajdonába került Arany János kézirati hagyatéka, amely Arany László összes kéziratával együtt 1945-ben tűzvészben megsemmisült. Szövegkiadási munkássága során sajtó alá rendezte William Shakespeare összes színművét (I–VI. Bp., 1902), báró Eötvös József összes művét (I–XX. Bp., 1902–1903), illetve Arany János művei kritikai kiadásának első hat kötetét (I–VI. Bp., 1951–1953). Irodalomtörténeti tanulmányokat jelentetett meg, például *Madách Imre és Az ember tragédiája* (Bp. 1914), *Az angol irodalom története*. (Bp., 1926), *Arany János életrajza. I–III.* (Bp., 1929–1938). Ezen kívül irodalom- és színikritikákat, novellákat, verseket és drámákat is írt, köztük a *Mohács* (1922), *Rákóczi* (1923), *Magyar Passió* (1931) stb. Drámáinak többségét a budapesti Nemzeti Színház mutatta be. Műfordítói munkássága során elsősorban a klasszikus angol és német irodalmat ültette át magyarra.

Szerkesztői tevékenység: A fentebb felsorolt lapszerkesztői munkássága mellett a *Klasszikus Regénytár* című sorozat (I–LX, Ambrus Zoltánnal, 1903-tól) és az *Akadémiai Értesítő* (1935–1949) szerkesztője volt.

Tisztségek, tagságok: A Szt. István Akadémia rendes tagja (1923-tól), a Kisfaludy Társaság rendes tagja (1912-től), titkára (1925–1929), másodelnöke (1933–1936), elnöke (1936–1952). A Petőfi Társaság rendes tagja (1920-tól), az Arany János Társaság tiszteleti tagja (1925-től). A Színművészeti Tanács tagja (1920–1944). A Magyar–Német Társaság igazgatótanácsának tagja (1939–1944).

Díjak, kitüntetések: Corvin-koszorú (1930).

Alexits György

(Budapest, 1899. január 5–Budapest, 1978. október 14.)

matematikus

Az MTA főtitkára: 1949. november 29–1950. december 2.

Alexits György

Tanulmányok: A budapesti tudományegyetemen tanult (1917–1919), a grazi tudományegyetemen kapott matematika–fizika szakos tanári oklevelet (1924) és bölcsészdoktori oklevelet (1924). Az ortogonális függvények tárgykörében szerzett magántanári képesítést (1944).

Pályafutás: A Labor Gyógyszervegyészeti Gyár kalkulátora és az Országos Biztosító Intézet biztosítási matematikusa (1924–1926). A bukaresti Ferdinánd Tudományegyetem Matematika Tanszék tanársegéde (1926–1927), Budapesten polgári iskola helyettes tanára (1928–1930), a polgári fiúiskola rendes tanára (1930–1938), majd a budapesti IV. ker. Római Katolikus Gimnázium rendes tanára (1938–1940). Ezután a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Matematika Tanszékére került (1940–1941). A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem III. sz. Matematika Tanszékének tanársegéde (1941–1944) és magántanára (1944). Budapesten gimnáziumi igazgató (1945–1947), a műszaki egyetem nyilvános rendes tanára (1948–1950), a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Kar Matematika Tanszékének nyilvános rendes tanára (1950–1952), egyetemi tanára (1952–1967) és a tanszék vezetője (1950–1967). Az MTA Matematikai Kutatóintézet tudományos főmunkatársa és tudományos osztályvezetője (1967–1969), tudományos tanácsadója (1969–1972) és az intézet igazgatója (1970–1972). A Buenos Aires-i (1960) és az amerikai Salt Lake City-i Egyetem vendégprofesszora (1965–1966).

Akadémiai tiszttségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1948; rendes tag: 1949; igazgatósági tag 1948–1949). Az MTA főtitkára (1949. november 29–1950. december 2.). Az MTA Elnökség tagja (1950–1958), a III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztályának elnöke (1955–1956).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A KMP alapító tagja (1918). A Tanácsköztársaság idején a Szocialista Diákszövetség és a nagyváradi direktórium tagja (1919). A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába emigrált (1919–1922). Hazatérése után kommunista tevékenysége miatt eltiltották az oktatástól (1922–1924). A magyarországi ellenállási mozgalom résztvevője, ezért Dachauba, majd Spaichingenbe deportálták (1944–1945). 1945 után a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára (1947–1948), a Magyar Tudományos Tanács főtitkára (1948). 1949-ben vezető szerepet játszott az MTA szocialista átalakításában. Az átszervezett MTA első főtitkára.

Szakterület, tudományos eredmények: Tudományos tevékenysége a matematika több részterületére kiterjedt. Valós függvénytantannal, görbeelmélettel, ortogonális sorfejtések és a függvényapproximációk elméletével foglalkozott. Legnagyobb jelentőségű eredményeit a Fourier-analízisben érte el. Számos matematikatörténeti dolgozata is megjelent, köztük Bolyai János születésének 150. évfordulója alkalmából *Bolyai János* című kötete (Bp., 1952).

Szerkesztői tevékenység: Az *Akadémiai Értesítő* (1949–1950) és az *Acta Mathematica* (1972–1979) főszerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Bolyai János Matematikai Társulat díszelnöke. A iasi Alexandru Cuza Tudományegyetem, a JATE, a giesseni Justus Liebig Egyetem tiszteletbeli doktora (1974).

Díjak, kitüntetések: Magyar Szabadság Érdemrend (ezüst, 1947), Magyar Népköztársasági Érdemrend (ezüst, 1948), Román Népköztársaság Csillaga (II. fok, 1948), Polonia Restituta Parancsnoki Kereszt (1948), Kossuth-díj (1951), Munka Érdemrend (1954; arany, 1969, 1975), Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970), Állami Díj (1970).

Erdéy-Grúz Tibor

(Budapest, 1902. október 27–Budapest, 1976. augusztus 16.)
kémikus

Az MTA főtitkára: 1950. december 2–1953. május 30.

1956. május 30–1957. december 20.

1964. április 24–1970. február 5.

Erdey-Grúz Tibor

Tanulmányok: A Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte tanulmányait, itt szerzett bölcsészdoktori (1924), utána gyógyszerészi oklevelet (1938). Az elektrokémia tárgyköréből kapta meg magántanári képesítését (1934).

Pályafutás: A müncheni Bajor Akadémia Kémiai Intézetének Humboldt-ösztöndíjasa (1928–1929), a Berlieni Műszaki Egyetem vendégkutatója (1929–1931), a Pázmány Péter Tudományegyetem, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának III. sz. Kémiai Intézetében gyakornok (1924), tanársegéd (1924–1932), adjunktus (1932–1946), magántanár (1934–1941), címzetes nyilvános rendkívüli tanár (1941–1946), intézeti tanár (1946–1949), majd a Fizikai-Kémiai és Radiológiai Intézet nyilvános rendes tanára (1949–1952), egyetemi tanára (1952–1976), a tanszék vezetője (1949–1976), közben az ELTE TTK dékánja (1950–1952).

Akadémiai tisztségek, tevékenység: Az MTA tagja (levelező tag: 1943; rendes tag: 1948). Az MTA Matematikai, Fizikai, Kémiai és Műszaki Tudományok Osztályának (1947–1949), majd a Kémiai Tudományok Osztályának osztálytitkára (1959–1964). Az MTA elnökségi tagja (1949–1950, 1953–1961), az MTA főtitkára (1950. december 2–1953. május 30.; 1956. május 30–1957. december 20.; 1964. április 24–1970. február 5.). Az MTA elnöke (1970–1976).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Felsőoktatási (1952–1953), majd oktatásügyi miniszter (1953–1956), a Tudományos és Felsőoktatási Tanács alelnöke (1961–1962), elnöke (1962–1964). Országgyűlési képviselő (1953–1957). A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja (1954–1956). Nevéhez fűződik az első magyarországi országos távlati tudományos kutatási terv elkészítése.

Szakterület, tudományos eredmények: A magyarországi elektrokémiai kutatás iskolateremtője. Az elektrokristályosodás elméletének alapjait Volmerrel közösen dolgozta ki, az elektródfolyamatok elméletére vonatkozó eredményei alapvetők. A hidrogén-túlfeszültség értelmezésében, az elektrolitikus fémleválasztás, fémek kristályok elektrolitikus növesztésében, fémek anódos vizsgálatában, a higanyelektroddal és higanyamalgámmal kapcsolatos kutatásokban, illetve az ionvándorlás jelenségeinek tanulmányozásában érte el legfontosabb eredményeit. Igen kiterjedt tankönyvírói és ismeretterjesztő tevékenységet folytatott.

Szerkesztői tevékenység: A *Magyar Kémiai Folyóirat* szerkesztője, majd főszerkesztője (1946–1976). Szerkesztője és szerzője is *A természet világa* című (1940) sorozat kémiai kötetének, a *Természettudományi Lexikonnak* (1945), *A magyar kémiai elnevezés és helyesírás szabályai* című kiadványnak. Szerkesztette az *MTA Kémiai Tudományok Osztálya Közleményeit*, főszerkesztője volt az *Akadémiai Értesítőnek* (1950–1953).

Tisztségek, tagságok: A Magyar Kémikusok Egyesülete főtitkára (1943–1949), elnöke (1949–1951). A Magyar Természettudományi Akadémia tagja (1945–1946). Az NDK (levelező: 1963), a Román (tiszteleti: 1965), a Szovjet (külső: 1966), a Bolgár

(külső: 1969), a Csehszlovák (külső: 1969) és az Osztrák Tudományos Akadémia (levelező: 1969) tagja.

Díjak, kitüntetések: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948), Kossuth-díj (1950, 1956), Munka Érdemrend (1960), Akadémiai Aranyérem (1966), Cirill és Metód-rend (1970), Munka Vörös Zászló Érdemrend (1972). A Veszprémi Egyetem (1974) és az ELTE díszdoktora (1975).

Osztrovszki György

(Kolozsvár, Kolozs vm., 1914. március 28–Budapest, 1988. október 15.)
vegyészmérnök, tudománypolitikus

Az MTA főtitkára: 1953. május 30–1955. május 28.

Osztrovszki György

Tanulmányok: A Bukaresti II. Károly Király Műszaki Egyetemen vegyészmérnöki oklevelet szerzett (1940), majd tudományos ösztöndíjjal a berlin-charlottenburgi műszaki egyetemen tanult, itt szerzett doktorátust.

Pályafutás: A Magyar Általános Kőszénbánya Rt. tatabányai alumíniumkohójának üzemmérnöke (1940–1945), majd a Magyar Állami Szénbányák Rt. tatabányai telepének üzemmérnöke, üzemi részlegvezetője, utána a Tatabányai Szénbányák miniszteri biztosa (1945–1948). A vállalat átszervezése után a Magyar Állami Szénbányászati Rt. vezérigazgatója. Később főleg a közigazgatásban tevékenykedett. 1963-tól a Budapesti Műszaki Egyetem címzetes egyetemi tanára.

Akadémiai tisztségek: az MTA tagja (levelező tag: 1949; rendes tag: 1976). Az MTA főttkára (1953. május 30–1955. május 28.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Nemzetgyűlési (1945–1947), majd országgyűlési képviselő (1947–1948). A Nehézipari Minisztérium ipari csoportfőnöke (1948–1949), később az Országos Tervhivatal elnökhelyettese (1950–1953, 1960–1963). A KGST moszkvai helyettes képviselője (1955–1960). Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökhelyettese (1964–1967), az Országos Atomenergia Bizottság elnökhelyettese (1964–1980). A KGST moszkvai titkárságának titkárhelyettese (1967–1970).

Szakterület, tudományos eredmények: Az energiahordozók termelésének és felhasználásának kérdéseivel, a nemzetközi munkamegosztás és a termelés kooperációjának vizsgálatával foglalkozott. Témáját képezte az ország, kivált a vegyipar nyersanyaghelyzete és a műszaki fejlesztés elvi, gyakorlati kérdései. Nevéhez fűződik a magyar-szovjet alumíniumipari, timföldgyártási egyezmény kidolgozása. Kritikus nézeteket hangoztatott a Bős-Nagymaros közötti vízlépcső terveivel kapcsolatban.

Szerkesztői tevékenység: Az *Akadémiai Értesítő* (1953–1955) főszerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A MTESZ elnöke (1951–1955), később elnökségi tagja és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat alelnöke. A Svéd Királyi Műszaki Akadémia külföldi tagja (1977).

Díjak, kitüntetések: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1949), Szocialista Hazáért Érdemrend (1967), Munka Érdemrend arany fokozat (1970, 1973), Munka Vörös Zászló Érdemrend (szovjet 1975), Bugát Pál-emlékérem (1977), Munka Vörös Zászló Érdemrend (1981).

Bognár Rezső

(Hódmezővásárhely, Csongrád vm., 1913. március 7– Budapest, 1990. február 4.)
vegyésmérnök, politikus

Az MTA főtitkára: 1955. május 28–1956. május 30.

Bognár Rezső

Tanulmányok: A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen tanult (1931–1932), a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen kapott vegyészmérnöki (1937), majd műszaki doktori oklevelet (1941). A katalízis a szerves kémiában tárgykörében szerzett magántanári képesítést (1946).

Pályafutás: A Hungária Guttapercha és Gumiáru Gyár üzemmérnöke (1936–1937). A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyészmérnöki Osztály Szerves Kémiai Intézetében tanársegéd (1937–1940), egyetemi adjunktus (1940–1942, 1946–1949), magántanár (1946–1949), intézeti tanár (1949–1950). Az Állami Műszaki Főiskola rendes tanára (1947–1948). A Debreceni Tudományegyetem, illetve a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán a Szerves Kémiai Intézet nyilvános rendes tanára (1950–1952), egyetemi tanár (1952–1990), tanszékvezető (1950–1990), rektorhelyettes (1961–1962, 1968–1969, 1972–1973), rektor (1951–1954, 1973–1975). Kezdeményezésére vette fel az egyetem Kossuth Lajos nevét (1952). A Gyógyszeripari Kutató Intézet igazgatója (1956–1957), az MTA debreceni Antibiotikum-kémiai Kutatócsoport vezetője (1961–1987). A Dublini Egyetem (1958), a Kijevi Sevcsenko Egyetem vendégprofesszora (1968).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1948; rendes tag: 1953). Az MTA főtitkára (1955. május 28–1956. május 30.). A Debreceni Akadémiai Bizottság alapító elnöke (1976–1990).

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Hazafias Népfrent Országos Tanácsának tagja, elnökhelyettese (1960–1964). Az Elnöki Tanács tagja (1961–1963, 1986–1989). Több periódusban, országgyűlési képviselő (Hajdú-Bihar megye, 1953–1962; Debrecen, 1971–1990). Az Országgyűlés Alkotmányügyi Tanácsának (1984–1985) és Kulturális Bizottságának elnöke (1985–1986).

Szakterület, tudományos eredmények: A szénhidrátok és flavonoidok kémiájának iskolateremtő kutatója. A mákalkaloidok és az antibiotikumok szerkezetének felderítését, szintézisét, szerkezetmódosítását és farmakonokká való átalakítását vizsgálta. Számos új antibiotikumot állított elő, fontos szabadalmakat jelentett be.

Szerkesztői tevékenység: Az *Acta Chimica*, a *Magyar Kémiai Folyóirat*, illetve a *The Journal of Antibiotics* című folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja, az *Akadémiai Értesítő* (1955–1956) főszerkesztője.

Tisztségek, tagságok: A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnöke. A Bolgár Tudományos Akadémia külső tagja (1952), a hallei Leopoldina Német Természettudományi Akadémia tiszteletbeli tagja (1970), a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem (1967) és a kijevi Sevcsenko Egyetem tiszteletbeli doktora (1988).

Díjak, kitüntetések: Magyar Népköztársasági Érdemrend (1952, 1953), Munka Érdemrend (1953; arany, 1968, 1973), Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970), Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1983), Kossuth-díj (1948, 1962), Kabay János-émlékérem, (1956, 1976), Purkynje-émlékérem (csehszlovák, 1964), Cirill és Metód-rend (bolgár, 1970), Akadémiai Aranyérem (1982).

Erdei Ferenc

(Makó, 1910. december 24–Budapest, 1971. május 11.)
politikus, szociológus, agrárközgazdász
*Az MTA főtitkára: 1957. december 20–1964. április 24.
1970. február 5–1971. május 11.*

Erdei Ferenc

Tanulmányok: A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen állam- és jogtudományi doktori oklevelet szerzett (1934), majd Hollandiában, Németországban és Svájcban hosszabb tanulmányutat tett (1935).

Pályafutás: A Makó és Vidéke Hagymakertészeinek Termelő és Értékesítő Szövetkezete könyvelője (1934–1936), ügyvezető igazgatója (1936–1937). Apjával és öccsével mintagazdaságot létesített Szigetszentmiklóson (1939-től). Országosan ismert baloldali szociográfusként politikusi pályára lép. Az MTA Mezőgazdasági Üzemtani Intézetének, illetve Agrárgazdasági Kutató Intézetének igazgatója (1957–1971).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1948; rendes tag: 1956). Az MTA főtitkára (1957. december 20–1964. április 24. és 1970. február 5–1971. május 11.), alelnöke (1964–1970).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Részt vett a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front szervezésében. Döntő szerepet játszott a Márciusi Front (1937) és Nemzeti Parasztpárt létrehozásában (1939), lapjának, a *Szabad Szónak* munkatársa. Az Országos Kossuth Párt titkára. Tagja a Paraszt Párt Ideiglenes Intézőbizottságának (1944), Politikai Bizottságának (1946) és Végrehajtó Bizottságának (1947), majd a párt alelnöke (1946–1947), főtitkára (1947), a balszárny vezéralakja. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés (1944–1945) és Politikai Bizottságának tagja, nemzetgyűlési (1945–1947) és országgyűlési képviselő (1945–1971). Az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyminisztere (1944–1945). A Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának alelnöke (1949). Államminiszter (1948–1949), földművelésügyi miniszter (1949–1953). A Fővárosi Tanács tagja (1950–1954). Nagy Imre egyik támogatójaként igazságügy miniszter (1953–1954). Nagy Imre bukása után ismét földművelésügyi miniszter (1954–1955), a Minisztertanács elnökhelyettese (1955–1956). Az 1956-os forradalom idején Nagy Imre munkatársa, miniszterelnök-helyettes (1956. október 30–november 4.). A Maléter Pál vezette küldöttség tagjaként a szovjet állambiztonsági szervek letartóztatták, egy hónapos fogság után szabadon bocsátották. A Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnökségi tagja (1954–1964), a szervezet főtitkára (1964–1970), az Elnöki Tanács tagja (1965–1971). A Tiszántúli Református Egyházkerület főgondnoka (1951-től).

Szakterület, tudományos eredmények: Elméleti munkái közül kiemelkednek szociográfiai, falukutatói, a mezőgazdasági termeléssel összefüggő tanulmányai. Kiugró sikert aratott a *Magyarország felfedezése* sorozatban megjelent könyvével: *Futóhomok* (1937). A mezővárosi polgárosodó parasztságot tekintette a magyarországi jövő vezető erejének. A falukutató mozgalomban bejárta a Duna–Tisza közét (1928), a Dunántúlt (1929), majd az egész országot. A makói falusi társadalmat és a termelést tanulmányozta. 1945 után is a magyar mezőgazdaság lehetséges, és valóságos fejlődési irányait elemezte.

Szerkesztői tevékenység: A *Délmagyarország*, az *Akadémiai Értesítő* (1970–1971) főszerkesztője.

Tisztségek, tagságok: Egyetemi hallgatóként a Bethlen Gábor Társaság és a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagja. A Magyar–Lengyel Társaság (1947-től), a Magyar–Bolgár Baráti Társaság, a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság társelnöke (1948-tól), a Magyar–Szovjet Baráti Társaság elnöke (1950-től). A Tanyai Tanács (1949-től), a Tudományos és Felsőoktatási Tanács tagja, a Szövetkezeti Tudományos Tanács elnöke (1962-től). Az Országos Szövetkezeti Tanács (1947-től), a Magyar Országos Szövetkezeti Központ alelnöke (1947–1948). A Tervgazdasági Tanács (1947-től), a Magyar Nemzeti Bank főtanácsa, a Magyar Értelmiség Nemzeti Bizottsága (1948-tól), a Magyar Tudományos Tanács (1948–1949), a Népgazdasági Tanács (1949–1952) és a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa tagja (1967–1971).

Díjak, kitüntetések: Magyar Szabadság Érdemrend (ezüst, 1947), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947), Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (1947), Magyar Népköztársasági Érdemrend (1950, 1951), Munka Érdemrend (1960; arany, 1965), Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970), Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1970), Kossuth-díj (1948, 1962), Akadémiai Aranyérem (1964), Demény Pál-émlékérem (posztumusz, 1998).

Köpeczi Béla

(Nagyenyed, Románia, 1921. szeptember 16.)
irodalomtörténész, történész

*Az MTA főtitkára: 1971. július 20–1972. május 12. (megbízott)
1972. május 12–1975. május 9.*

Köpeczi Béla

Tanulmányok: A Pázmány Péter Tudományegyetemen az Eötvös Collegium tagjaként szerzett francia–olasz–román szakos tanári oklevelet, majd bölcsészdoktori oklevelet (1946). A párizsi École Normale Supérieure-ön tanult (1946–1949), a Sorbonne-on is doktorált (1949). Az irodalomtudományok kandidátusa (1959), doktora (1965).

Pályafutás: A párizsi Magyar Intézet titkára és az MTI párizsi kirendeltségének munkatársa (1946–1949). A Hungária Könyvkiadó lektora (1949–1952), a Művelt Nép Könyvkiadó lektorátusvezetője (1952–1953). Az ELTE Bölcsészettudományi Kar Francia Nyelv és Irodalom Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára (1965. augusztus 1–1988. december 31.), közben az ELTE rektorhelyettese (1967–1970).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1967; rendes tag: 1976). Az MTA főtítkárhelyettese (1970–1971, 1975–1982), megbízott főtítkára (1971. július 20–1972. május 12.), az MTA főtítkára (1972. május 12–1975. május 9.). Az MTA Művelődéstörténeti Bizottság elnöke, az Irodalomtudományi és a Modern Filológiai Bizottság tagja.

Politikai, közigazgatási tevékenység: A Kiadói Tanács elnökhelyettese (1953–1954), a Kiadói Főigazgatóság helyettes vezetője (1953–1954), vezetője (1955–1963). Az MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője (1963–1966). Művelődési miniszter (1982–1988).

Szakterület, tudományos eredmények: A 17–18. századi diplomácia- és eszmetörténettel, a francia–magyar történeti és művelődéstörténeti kapcsolatok történetével, a francia felvilágosodás történetével és magyarországi hatásával, francia, román és olasz irodalomtörténeti kérdésekkel foglalkozik. Külföldi levéltári források felhasználásával részletesen feltárta a Thököly- és a Rákóczi-szabadságharc diplomáciatörténetét. Jelentős szerepet játszott a nemzetközileg is elismert mátrafüredi felvilágosodás-konferenciák megszervezésében, az ott elhangzott előadások közzétételében. Forráskiadói tevékenysége során megjelentette II. Rákóczi Ferenc műveit. Folklorikusatásokkal foglalkozott, a Felső-Nagyszamos vidékének román nyelvjárását is tanulmányozta.

Szerkesztői tevékenység: A *Filológiai Közlöny*, a *Helikon Világirodalmi Figyelő* szerkesztőbizottságának volt tagja.

Tisztségek, tagságok: A Magyar Comenius Társaság díszelnöke (1986–tól), az Országos Közművelődési Tanács elnöke (1987–1988), a Hungarológiai Tanács elnöke (1988–2002), a Magyar UNESCO Bizottság elnöke (1989–1998), a Magyar Pedagógiai Társaság tiszteletbeli elnöke (1994–tól). A Magyar Nyelvtudományi Társaság, a Történelmi Társulat tagja, a XVIII. Századot Kutató Magyar Társaság elnöke, az Académie Européenne, az Association Internationale de Littérature Comparée, a Société Européenne de Culture tagja, a Portugál Akadémia tiszteletbeli tagja (1989–tól). A Párizsi Egyetem (1979–tól) és a római Sapienza Egyetem tiszteletbeli doktora (1987–tól).

Díjak, kitüntetések: Magyar Népköztársasági Érdemérem (bronz, 1952), Szocialista Munkáért Érdemrend (1954, 1956), Munka Érdemrend (1956), a Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1975), Szocialista Magyarországért Érdemrend (1981), Akadémiai Díj (1966), a Francia Akadémia Pálmarendje (1972), Állami Díj (1980), a Francia Akadémia Aranyérme (1984), Comenius-émlékérem (1992), a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje csillaggal (2003).

Márta Ferenc

(Kiskundorozsma, Csongrád vm., 1929. január 12.)

kémikus

Az MTA főtitkára: 1975. május 10–1980. május 9.

Márta Ferenc

Tanulmányok: A Szegedi Tudományegyetemen szerzett vegyész oklevelet (1953), utána ösztöndíjas aspiráns (1954–1957). A kémiai tudományok kandidátusa (1960), doktora (1967).

Pályafutás: A Szegedi Tudományegyetem Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszékének tanársegéde (1953–1957). A Szovjet Tudományos Akadémia Kémiai Fizikai Kutató Intézetének vendégkutatója (1957–1958). Egyetemi adjunktus (1957–1961), majd a Cambridge-i Egyetem Fizikai Kémiai Tanszék vendégtanára (1961–1962). Egyetemi docens (1961–1967), egyetemi tanár (1967–1975), tanszékvezető (1962–1975), a dékánhelyettes (1959–1961), az egyetem rektora (1967–1973). Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének, illetve Kémiai Kutatóközpontjának főigazgatója (1980–1999).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1970; rendes tag: 1976). Az MTA Elnökség tagja (1973–1990), az MTA főtitkára (1975. május 10–1980. május 9.), alelnöke (1985–1990), az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa Matematikai és Természettudományi Kuratóriumának elnöke (1995–2001). Az Interkozmosz Tanács elnöke (1977–1980, 1985–1991). Az AKT tagja (2001–től).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az MSZMP Központi Bizottságának (1970–1985), majd a Központi Ellenőrző Bizottság tagja (1988–1989). A Minisztertanács Tudománypolitikai Bizottságának (1975–1980) és az OMFEB elnökségének tagja (1975–1985).

Szakterület, tudományos eredmények: Termikus és fotokémiai elemi reakciók kinetikájával, elsősorban gázkinetikai és fotokémiai alap kutatásokkal foglalkozott. A különböző oxigéntartalmú szabadgyökök bomlási és izomerizációs reakcióinak kvantitatív kinetikai paramétereit határozta meg. A fotokémia területén a karbonil vegyületek primer fotofizikai és fotokémiai folyamatait tanulmányozta, a szekunder szabadgyök-reakciók kinetikáját, valamint az atmoszférában lejátszódó egyes fotooxidációs folyamatokat vizsgálta.

Szerkesztői tevékenység: Az *Acta Chimica* főszerkesztője (1981–1991). A *Reaction Kinetics and Catalysis Letters*, az *Oxidation Communications* és az *International Reviews in Physical Chemistry* című lapok szerkesztőbizottságának tagja (1983–től).

Tisztségek, tagságok: A Csehszlovák Tudományos Akadémia (1980–től) és az Orosz Tudományos Akadémia külső tagja (1981–től), A József Attila Tudományegyetem díszdoktora és az Odesszai Állami Egyetem tiszteletbeli doktora (1975).

Díjak, kitüntetések: Akadémiai Díj (1969), Munka Érdemrend (ezüst, 1964; arany, 1973), Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1980), Állami Díj (1985), a Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1989), a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2007).

Pál Lénárd

(Gyoma, Békés vm., 1925. november 7.)

fizikus

Az MTA főtitkára: 1980. június 17–1984. június 27.

Pál Lénárd

Tanulmányok: A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanárképző szakos hallgatója (1943–1945), majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen vegyész oklevelet szerzett (1949). A moszkvai Lomonoszov Egyetem Fizikai Karának aspiránsa (1950–1953). A fizikai és matematikai tudományok kandidátusa (Moszkva, 1953), a fizikai tudományok doktora (1959).

Pályafutás: A Bolyai János Természettudományi Népi Kollégium igazgatója (1948–1949), a Pázmány Péter Tudományegyetem, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara Gyakorlati Fizikai Intézetének tanársegéde (1949–1950). Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézet Mágneses Osztályának vezetője és tudományos főmunkatársa (1953–1956). Az intézet igazgatóhelyettese (1956–1970), igazgatója (1970–1974), főigazgatója (1974–1978). Az ELTE TTK Atomfizikai Tanszék, illetve a Szilárdtest-fizikai Tanszék egyetemi docense (1957–1962), egyetemi tanára (félállásban: 1962–1988, főállásban: 1988–1995).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1961; rendes tag: 1973). Tagja az MTA Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya Fizikai Bizottságának (1964–1970), elnöke az MTA Szilárdtestfizikai Komplex Bizottságának (1970–1978). Az MTA főtitkára (1980. június 17–1984. június 27.).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és az Országos Atomenergia Bizottság elnöke (1978–1980, 1984–1985). Az MSZMP Központi Bizottságának tagja (1975–1989), a KB titkára (1985–1988). A Minisztertanács Tudománypolitikai Bizottságának tagja (1978–1989).

Szakterület, tudományos eredmények: Szilárdtestek mágneses tulajdonságainak és fázisátalakulásainak vizsgálatával, továbbá neutronsokszorozó rendszerekben megvalósuló sztochasztikus folyamatok elméleti és kísérleti tanulmányozásával és a valószínűség-elmélet módszereinek fizikai alkalmazásaival foglalkozott. Felderítette a kobalt szaturációs szuszceptibilitásának hőmérsékletfüggésében jelentkező anomália okát. Hozzájárult több ötvözet mágneses fázisátalakulásait meghatározó törvényszerűségek megismeréséhez. Levezette azt a teljesen általános generátorfüggvény-egyenletet, amelynek alapján a nukleáris reaktorokban lejátszódó sztochasztikus folyamatok kellő egzaktsággal tárgyalhatók (*Pál–Bell-egyenlet*).

Szerkesztői tevékenység: A *Magyar Fizikai Folyóirat* főszerkesztője (1978–1992). A *Kernenergie* (1961–1991), a *Physica Status Solidi* (1961–től), a *Magnetism Letter* (1970–1974) és a *Journal of Magnetism and Magnetic Materials* című folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja (1970–1989).

Tisztségek, tagságok: A Szovjet (1975–től), illetve az Orosz Tudományos Akadémia (1996–től), a Csehszlovák és az NDK Tudományos Akadémia (1979–1990), a Leibnitz Társaság (1993–től) tagja. A Dubnai Egyesített Atomkutató Intézet Tudományos Tanácsának tagja (1966–1978). Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat alelnöke (1968–1972), az MTESZ alelnöke (1972–1976). A Pugwash magyar nemzeti bizottságának tagja (1967–1985). Az IUPAP alelnöke (1969–1975).

Díjak, kitüntetések: Munka Érdemrend (1956; arany, 1968), Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970), Munka Vörös Zászló Érdemrendje (szovjet, 1975), Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1985). Bródy Imre-díj (1958), Kossuth-díj (1962), Kurcsatov-émlékérem (1970), Akadémiai Aranyérem (1975), Eötvös Loránd-émlékérem (1976), Wigner Jenő-díj (2001).

Láng István

(Mohács, Baranya vm., 1931. december 26.)
agrokémikus

*Az MTA főtitkára: 1984. július 6–1985. május 10. (megbízott)
1985. május 10–1993. május 13.*

Láng István

Tanulmányok: Az Ivanovói Mezőgazdasági Egyetem Agronómiai Karán végzett (1955), majd a mezőgazdasági tudományok kandidátusa (1961), doktora (1974).

Pályafutás: Az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet Homokkutatási Osztály tudományos segédmunkatársa (1955–1956), tudományos munkatársa (1960–1963); közben aspiráns (1957–1959). Címzetes egyetemi tanár (1973-tól).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1979; rendes tag: 1985). Az MTA Központi Hivatala VIII. Biológiai Tudományok Osztályának szaktitkára (1963–1970), az MTA főtítkárhelyettese (1970–1984), megbízott főtitkár (1984. július 6–1985. május 10.), az MTA főtitkára (1985. május 10–1993. május 13.). Az MTA elnökének tanácsadója (1993–1999), az MTA Elnökségének tagja (1993–1999). Az MTA Arany János Közalapítvány a Tudományért kurátora (1998–2005).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az Ember és Bioszféra UNESCO-program nemzetközi koordináló tanácsának alelnöke (1997–1999). Az Országos Tudományos Kutatási Alap elnöke (1986–1990), alelnöke (1990–1993). Az Országos Környezetvédelmi Tanács elnöke (1996–1998, 2002–2004), elnökhelyettese (1998–2002). Az Integrációs Stratégiai Munkacsoport vezetője (1996–1998). A Kossuth- és Széchenyi-díj Bizottság tagja (2003–2005).

Szakterület, tudományos eredmények: Tudományos pályafutásának kezdetén homokjavítási kérdésekkel és a homoktalajok műtrágyázásával foglalkozott, elsősorban a növények ásványi táplálkozását kutatta réteges homokjavítás esetén. Később környezetvédelmi és agroökológiai kutatásokat végzett. Kidolgozta a biológiai erőforrások környezetkímélő hasznosításának alapelveit. Vezetésével több komplex kutatási program valósult meg: az ország agroökológiai potenciáljának felmérése, a biomassa-termelés, a mezőgazdaság fenntartható fejlődésének tudományos megalapozása és az agrártermelés minőségi vonatkozásai. 2003–2006 között a klímaváltozásra való felkészülés projektjét (VAHAVA projekt) vezette.

Szerkesztői tevékenység: A *World Resources Report* szerkesztőbizottságának tagja (1986–1998).

Tisztségek, tagságok: A Magyar Filatéliai Tudományos Társaság elnöke (1989–2002), tiszteletbeli elnöke (2002-től). A Magyarországi Zöld Kereszt Egyesület tiszteletbeli elnöke (1994-től). Az ICSU környezeti tanácsadó testületének tagja (1997–2003). Az Orosz és a Román Mezőgazdasági Akadémia, a Lengyel Tudományos Akadémia és a Mongol Tudományos Akadémia tagja. A Debreceni Egyetem tiszteletbeli doktora (2000).

Díjak, kitüntetések: Munka Érdemrend (arany, 1974, 1981), Szocialista Magyarországiért Érdemrend (1988), Tessedik Sámuel-emlékérem (1978), Pro Natura-díj (1979, 1988), Treitz Péter-emlékérem (1983), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1993), Osztrovski-emlékplaket (1994), Széchenyi-díj (1996), Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Fődíja (1998), Ipolyi Arnold-díj (1998), Albert Einstein-emlékérem (UNESCO, 1999), Hazám-díj (2004), Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (2004), a Balaton díszpolgára (2004), Schenzl Guido-díj (2007).

Keviczky László

(Ráckeve, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1945. április 2.)
villamosmérnök

Az MTA főtitkára: 1993. május 13–1999. május 3.

Keviczky László

Tanulmányok: A BME Villamosmérnöki Kar Műszer- és Szabályozástechnikai Szakán végzett (1968), doktorált (1970), a műszaki tudományok kandidátusa (1974), doktora (1980), habilitált (1994).

Pályafutás: A BME Villamosmérnöki Kar Automatizálási, illetve Alkalmazott Informatikai Tanszékének tudományos segédmunkatársa (1968–1970), tudományos munkatársa (1970–1978), tudományos főmunkatársa (1978–1981), címzetes egyetemi tanára (1981–1994), egyetemi tanára (1994. július 1-jétől). A Széchenyi István Egyetem egyetemi tanára (2002. július 1-jétől). Az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet (SZTAKI) Folyamatirányítási Főosztályának fősztályvezetője (1981–1985), a SZTAKI igazgatója (1986–1993), kutatóprofesszora (1999-től).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1985; rendes tag: 1993). Az MTA főtitkára (1993. május 13–1999. május 3.), alelnöke (1999–2005). A Nemzetközi Kapcsolatok Bizottság társelnöke, az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa elnöke (1993–1999).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az OAB-nak, az OMF Tanácsának, az OTKA Bizottságnak, a TTTT-nek, a MAB plénumának tagja volt.

Szakterület, tudományos eredmények: Szabályozástechnikával, irányításelmélettel, elsősorban ipari folyamatok adaptív optimális irányításelméletével, számítógépes folyamatirányítással, szimulációval és modellezéssel, intelligens és szakértő rendszerekkel, rendszeridentifikációval foglalkozik. Irányításelméleti megközelítéssel új optimális és robusztus irányítási rendszereket dolgozott ki, és ezeket számítógépes irányítási rendszerekben alkalmazta. Új eredményeket ért el a regressziós kísérletek tervezése, illetve az identifikációs eljárások, a minimális szórású és önbeállító szabályozási algoritmusok fejlesztése terén lineáris és nem lineáris rendszerekre. Részt vett a Paksi Atomerőmű, az országos gázhálózat és szilikátipari üzemek irányítási rendszereinek fejlesztésében.

Szerkesztői tevékenység: A *Problems of Control and Information Theory* (1974–1986), a *Control Systems Archive* és a *Modelling and Simulation* című folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja.

Tisztségek, tagságok: A Méréstechnikai, Irányítástechnikai Automatizálási és Informatikai Tudományos Egyesület elnöke (1993–1999), tiszteletbeli elnöke (1999-től), az Irányításelméleti Szakosztály vezetője (1972–1977), titkára (1977-től), elnöke (1994-től). A Kossuth- és Széchenyi-díj Bizottság tagja (1997–2003, 2005-től). A Nemzetközi Automatizálási Szövetség Elméleti Bizottságának tagja (1978-tól), az Alkalmazási Bizottság elnöke (1984–1990), a Szakmai Bizottság alelnöke (1990–1993), a vezetőtanács tagja (1993–1999). Az Európai Tudományos Alapítvány Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke, az EU Joint Research Centre (Közös Kutatóközpont) Igazgatótanácsának magyar tagja. A Magyar Mérnökakadémia tagja (1991-től), a Svéd Királyi Mérnöki Akadémia külföldi tagja (1991-től), a Lengyel Tudományos Akadémia tiszteleti tagja (2004-től). Az Európai Akadémia tagja (1993-től), a European Achievements in Informatics Innovations Executive Jury tagja (1994-től), az Institute of Electrical and Electronics Engineers tagja.

Díjak, kitüntetések: Csáki Frigyes-érem (1989), Kalmár László-érem (1989), IFAC Outstanding Service Award (1990), Benedikt Ottó-érem (1995), Gábor Dénes-díj (2000), Széchenyi-díj (2004).

Kroó Norbert

(Budapest, 1934. szeptember 19.)
fizikus

Az MTA főtitkára: 1999. május 4–2005. május 2.

Kroó Norbert

Tanulmányok: Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen fizikus oklevelet szerzett (1958), majd sub auspiciis aranygyűrűs doktorátus (1966), a fizikai tudományok kandidátusa (1965), doktora (1968).

Pályafutás: Az MTA Központi Fizikai Kutatóintézet Szilárdtest-kutató Intézet, illetve az MTA KFKI Szilárdtest-fizikai és Optikai Kutatóintézet tudományos segédmunkatársa (1958–1961), a Szilárdtest-fizikai Laboratórium tudományos munkatársa (1961–1966), tudományos főmunkatársa (1966–1970), tudományos tanácsadója (1970-től), főosztályvezetője (1971–1981), majd az intézet igazgatója (1981–1998). A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség ösztöndíjasa Svédországban (1963–1964), a dubnai Egyesített Atomkutató Intézet Neutronfizikai Laboratóriumának igazgatóhelyettese (1968–1971). Az ELTE TTK (1980-tól), a BME Fizikai Intézet címzetes egyetemi tanára (1991-től), Németországban Humboldt-díjas vendégprofesszor (1996-tól).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1985; rendes tag: 1990). Az MTA főtitkára (1999. május 4–2005. május 2.), alelnöke (2005-től). Az Akadémiai Kutatóhelyek Bizottsága tagja (1990–1995), az AKT elnöke (1999–2005), a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának elnöke (2005-től).

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az Oktatási Minisztérium helyettes államtitkára (1998–1999). A Felsőoktatási és Tudományos Tanács tagja (2000–2005), az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram bizottság alelnöke (2000–2004), az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és jogutódja tagja (2001–2005).

Szakterület, tudományos eredmények: Tudományos pályafutásának kezdetén neutronszórás segítségével végzett szilárdtest-fizikai vizsgálatokat. Később szilárdtest-fizikai tevékenysége optikai kutatásokkal egészült ki. Főbb eredményei az intenzív lézersugárzás és az anyag kölcsönhatásainak területéről származnak, továbbá a fémek felületén gerjeszthető plazmonok fény sugárzási, illetve a folyadékkristályos anyagok optikai tulajdonságainak területéről. Felismerte a fém-oxid-fém alagútdiódák koherens és inkoherens fényforrásként való alkalmazási lehetőségeit és a folyadékkristályos anyagokban, kis lézerterekben fellépő, ún. óriási optikai nem-linearitás elvi és gyakorlati jelentőségét. A nanofizikai kutatások magyarországi elindítói közé tartozik.

Tisztségek, tagságok: Az Európai Fizikai Társaság alelnöke (1991–1993), elnöke (1993–1995), az Európai Tudományos Alapítvány Fizikai és Mérnöki Tudományos Bizottságának tagja (1995–2000), a Kormányzótanács tagja (2000–2007). A londoni Európai Akadémia tagja, majd osztályelnöke (1993-tól), a New York-i Tudományos Akadémia tagja (1994-től). A Magyar Mérnökakadémia tagja (1990-től). Elnöke az International Council of Scientific Unions (ICSU) magyar nemzeti bizottságának, a Kormányzati Koordinációs Bizottság Tudományos Tanácsának, az ESF Nagyberendezések Bizottságának, az European Strategie Forum on Research Infrastructures (Neutron Working Groupnak), elnökségi tagja a Magyar Orvosi Laser és Optikai Egyesületnek, vezetőségi tagja az Akadémiai Klub Egyesületnek. Levelező tagja

a Spanyol Királyi Mérnökakadémiának. Tagja az MTA Elnökségének, Vezetői Kollégiumának, Lézerfizikai és Spektroszkópai Bizottságának, Szilárdtestfizikai Bizottságának, a Duna TV Magisztrátusának, az Eötvös Loránd Fizikai Társulatnak, a TTPK Tudományos Tanácsadó Testületnek, az Academia Scientiarum et Artium Europaea-nak (Salzburg), az Eurosciencenek, az Institute of Electrical and Electronics Engineersnek, az Institute of Physicsnek (London, fellow), az International Council of Scientific Unions Physics and Society Committeenek (1999–2007), a National Geographical Societynek (1972-től), az OECD Megascience Forumnak (1987–2002) Tagja az ESF Kormányzótanácsának (1999–2007), az EU Kutatási Főbiztosi Tanácsadó Testületnek (EURAB) (2000–2007), a Collegium Budapest Academic Advisory Boardnak (2000–2007), az ERC Tudományos Tanácsának (2004-től), az Optical Society of America-nak. Az ERA Kutatási Infrastruktúra Munkacsoport elnöke (2007-től), díszdoktora a Helsinki Műszaki Egyetemnek és a Veszprémi Egyetemnek.

Díjak, kitüntetések: Akadémiai Díj (1970), Gyulay Zoltán-díj (1971), Munka Érdemrend (arany, 1981), Helsinki Egyetem érme (1988), Alexander von Humboldt-díj (1996), Pázmány Péter-díj (1997), Szlovák Akadémiai Érem (2002), Honoris causa Jedlik Ányos-díj (2004), Ipolyi Arnold tudományfejlesztési díj (2004), Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje a csillaggal (2004), „De scientia et humanitate optime meritis” Érem (Cseh Tudományos Akadémia 2005).

Meskó Attila

(Budapest, 1940. április 23.)

geofizikus

Az MTA főtitkára: 2005. május 3-tól

Meskó Attila

Tanulmányok: Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán geofizikus oklevelet szerzett (1964), majd doktorált (1965), a műszaki (geofizikai) tudományok kandidátusa (1969), doktora (1978).

Pályafutás: Az MTA X. Osztálya ösztöndíjas gyakornoka (1964–1965), tudományos segédmunkatársa (1966–1967), tudományos munkatársa (1967–1973). Közben Cambridge-ben, Durham-ben és Newcastle-ben járt hosszabb tanulmányúton (1967–1968). Az ELTE TTK Geofizikai Tanszék Környezetfizikai Tanszékcsoport címzetes egyetemi docense (1971–1973), egyetemi docense (1973–1980), egyetemi tanára (1980. július 1-jétől) és a tanszék vezetője (1985–1999). A Geofizikai Kutatóvállalat szakértője, illetve igazgató-tanácsadója (1966–1983).

Akadémiai tisztségek: Az MTA tagja (levelező tag: 1990; rendes tag: 1995). Az MTA főtitkárhelyettese (1999–2005), az MTA főtitkára (2005. május 3-tól). Elnöke az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának. Tagja az MTA Elnökségének, a Vezetői Kollégiumnak, a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának.

Politikai, közigazgatási tevékenység: Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Bizottság alelnöke, tagja a Kutatási és Technológiai Innovációs Tanácsnak, a Felsőoktatási és Tudományos Tanácsnak, valamint a Kormányzati Koordinációs Bizottságnak (KKB).

Szakterület, tudományos eredmények: Geofizikai adatok számítógépes feldolgozásával és értelmezésével, új algoritmusok kidolgozásával, a kőolaj- és földgáz kutatásban alkalmazott felszíni geofizikai kutatási módszerekkel foglalkozik. A digitális szeizmika magyarországi meghonosítója. Kidolgozta a gravitációs térképek szűrését, ami elősegítette több olajmező felfedezését. Részt vett, illetve irányította számos magyarországi létesítmény földrengésbiztonságának meghatározását. Vizsgálta a földtudomány szerepét a környezettudományban, geofizikai módszereket alkalmazott környezetvédelmi és régészeti feladatok megoldásában.

Szerkesztői tevékenység: Az *Acta Geodaetica*, *Geophysica* szerkesztőbizottságának tagja.

Tisztségek, tagságok: Az OTKA Élettelen Természet-tudományi Szakkollégium tagja (1995–1999) és elnöke (1998–1999). A Magyar Geofizikusok Egyesülete (1999–2001), az MTA Elnökségi Környezettudományi Bizottság elnöke (1999-től), a European Science Foundation magyar nemzeti bizottsága, a Kormányzati Koordinációs Bizottság Tudományos Tanácsa elnöke, a Magyar Természettudományi Társulat elnöke, a MÖB Természettudományi Szakkollégiuma elnöke, a HUNGEO Egyesület tiszteletbeli elnöke. Tagja a Geofizikai Tudományos Bizottságnak, a IUGG magyar nemzeti bizottságának, a PUGWASH magyar nemzeti bizottságának, az IGBP magyar nemzeti bizottságának, a Földtani Tudományos Tanácsnak, a Magyar Mérnökakadémiának, az Environmental and Engineering Geophysical Societynek, a Society of Exploration

Geophysicistsnek. Az InterAcademy Council (IAC) és az InterAcademy Panel (IAP) magyar képviselője, az IAC Financial Committee tagja.

Díjak, kitüntetések: Állami Díj (1978), Egyed László-émlékérem (1988), Ipolyi Arnold tudományfejlesztési díj (2000, OTKA), Eötvös Loránd-émlékérem (1993), Deák Ferenc-díj (2005).

Képjegyzék

Köszönjük az MTA Kézirattára és Mikrofilmtára, az MTA Művészeti Gyűjteménye, az MTA Társadalomkutató Központja, az MTA Almanach Szerkesztősége és a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára szíves segítségét.

Döbrentei Gábor	MNM MTKCs: 25, Barabás Miklós, 1844
Toldy Ferenc	MTAK KI: Ms 10899/28; Schrecker Ignác, 1865
Szalay László	MNM TF: 6600/1957; Simonyi Antal 1860 körül
Arany János	MNM TF: 1404/1956; Ellinger Ede, 1880 körül
Fraknói Vilmos	MTAK KI: Ms 10206/36; Ellinger Ede és testvére, 1881
Szily Kálmán	MNM TF 567/1952; Strelisky fiók, 1930 körül
Heinrich Gusztáv	MTAK KI: Ms 10206/51; Ellinger Ede és testvére, 1881
Balogh Jenő	MNM TF: 5624/1957; Szenes, 1913
Voinovich Géza	MNM TF: 62.1238; ismeretlen 1935 körül
Alexits György	MNM TF: 80.496; ismeretlen 1970
Erdey-Grúz Tibor	MTA TK gyűjtése
Osztrovszki György	MNM TF: 88.864; ismeretlen, 1950 körül
Bognár Rezső	MTA K Mikro: C. 2359/1. ismeretlen, 1978
Erdei Ferenc	MTAK Mikro: D 2482
Köpeczi Béla	MTA TK gyűjtése
Márta Ferenc	MTA Almanach, 2001. 68. p.
Pál Lénárd	MTA TK gyűjtése
Láng István	MTA TK gyűjtése
Keveczky László	MTA TK gyűjtése
Kroó Norbert	MTA TK gyűjtése
Meskó Attila	MTA TK gyűjtése

Felelős kiadó: Tolnai Márton

